

II. ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА КРИМІНАЛІСТИКИ

*Берзін П. С.,
доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри кримінального права
та кримінології юридичного факультету
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка*

УДК 340.134:343

ДЖЕРЕЛА КАРНОГО ЗАКОНОДАВСТВА АВСТРІЙСЬКОЇ ТА АВСТРО-УГОРСЬКОЇ ІМПЕРІЙ, ЩО ЗАСТОСОВУВАЛИСЯ НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ

Стаття присвячена огляду законодавчих актів Австрійської імперії та Австро-Угорської імперії, які застосовувалися на українських землях у різні періоди становлення державності. Автор аналізує найбільш важливі для сучасного кримінального права України положення цих законодавчих актів, які у статті поділяються на дві групи. До першої групи відносяться ті, що є основними та утворюють так зване «основне карне право», а до другої – додаткові законодавчі акти, що включаються до складу «додаткового карного права».

Мета статті полягає у тому, щоб системно представити юридичні конструкції, які використовувались у законодавчих актах Австрійської імперії та Австро-Угорської імперії як джерела карного права.

Юридичні конструкції, про які йдеться вище, стосуються різних інститутів карного права Австрійської імперії та Австро-Угорської імперії: злочину, проступку, карної відповідальності, суб'єкта злочину, співучасті у злочині тощо. Обґрунтовується, що зміст таких юридичних конструкцій впливав на структуру зазначених законодавчих актів як джерел кримінального права. З урахуванням такої специфіки в статті звертається увага на структуру австрійського Карного уложення 1803 року та структуру цього акта в редакції 1852 року. Зокрема, визначається, що в Уложенні у редакції 1852 року діяння поділялися на три види: тяжкі злочини, менш тяжкі злочини та проступки. В окремих його нормах менш тяжкі злочини та проступки охоплювалися поняттям «злочинне діяння».

У статті роз'яснюється, що у системі карного права Австрійської імперії та Австро-Угорської імперії існували «додаткові карні закони». Положення таких «додаткових» законів визначали специфічні різновиди караних діянь, що передбачались у Карному уложенні, та такі карані діяння, які цим Уложенням не передбачалися (тобто додатково встановлювали види караних діянь, які в Карному уложенні прямо не закріплювалися), а також встановлювали покарання за їх вчинення. «Додатковими» карними законами, що застосовувалися на україн-

ських землях, уважались законодавчі акти, які називались «Імператорськими Патентами» та видавались австрійським імператором. Патенти не були кодифікованими актами.

У статті також визначаються особливості систем кримінального законодавства Австрійської імперії та Королівства Угорщина, а також зміст положень законодавчих актів, що входили до складу систем кримінального законодавства Австрійської імперії та Королівства Угорщина. Визначаються основні відмінності систем кримінального законодавства Австрійської імперії та Королівства Угорщина. Аналізується Карне уложення про тяжкі та менш тяжкі злочини, яке було прийняте у 1878 році, та окремі з прийнятих у Королівстві Угорщина законодавчих актів, які вважались «додатковими» кримінальними законами та застосовувалися на українських землях. Кодифікації такі «додаткові» закони не зазнавали.

Ключові слова: кримінальне право, право про покарання, Австрійська імперія, Королівство Угорщина, Австро-Угорська імперія, діяння, кодифікація.

Представлена стаття складається з двох частин. У першій частині, яка опублікована у першому номері Вісника кримінального судочинства за 2018 р., аналізуються законодавчі акти, що застосовувалися в Австрійській імперії, а у другій – законодавчі акти, котрі діяли в Австро-Угорській імперії. У цьому номері журналу зосередимо увагу на другій частині.

II. Законодавчі акти, які застосовувалися на українських землях, що входили до складу Австро-Угорської імперії (1867–1918)

В Австро-Угорській імперії специфіка кримінального законодавства (*Strafgesetzgebung*) обумовлювалася насамперед:

1) основними характеристиками систем кримінального законодавства Австрійської імперії та Королівства Угорщина, що входили до складу Австро-Угорщини;

2) змістом окремих положень законодавчих актів, що входили до складу таких систем кримінального законодавства Австрійської імперії та Королівства Угорщина.

1. Основні (загальноюридичні) характеристики систем кримінального законодавства Австрійської імперії та Королівства Угорщина, що входили до складу Австро-Угорщини.

Незважаючи на те, що Австрійська імперія та Королівство Угорщина утворювали одну федеральну державу, в них діяли різні системи кримінального (*Straf*) законодавства (*Gesetzgebung*). Єдиної системи кримінального законодавства Австро-Угорщини не існувало. Ці системи діяли незалежно одна від одної та мали спільні й відмінні ознаки.

На загальноюридичному рівні основними спільними ознаками систем кримінального законодавства Австрійської імперії та Королівства Угорщина слід вважати те, що ці системи включали **кодифіковані та некодифіковані** законодавчі акти. Із таких законодавчих актів, що входили до систем кримінального законодавства Австрійської імперії та Королівства Угорщина, на різних українських землях застосовувались:

а) австрійське Карне Уложення 1803 року в редакції 1852 року (*Strafgesetzbuch*), а також австрійські так звані «додаткові» (*Neben*) кримінальні закони (*Gesetze strafrechtlichen*);

б) угорське Карне уложення про тяжкі та менш тяжкі злочини 1878 року та угорські «додаткові» кримінальні закони. Такі «додаткові» кримінальні закони містили правові норми, встановлювали певні дозволи і/або заборони та в своїй сукупності утворювали так зване «додаткове» кримінальне право (*Nebenstrafrecht*)¹.

¹ Sammlung Außerdeutscher Strafgesetzbücher in deutscher Übersetzung. Herausgegeben von den Schriftleitungen der Zeitschrift für die gesamte Strafrechtliche und der Mitteilungen der Internationalen Kriminalistischen Vereinigung. XXX. Das Ungarische Strafgesetzbuch über Verbrechen und Vergehen (V. Gesetz-Artikel vom 1878) mit allen Abänderungen und Ergänzungen einschließlich der Ungarischen Strafgesetznovelle (XXXVI. Gesetz-Artikel vom Jahre 1908) und den bis 1909 ergangenen strafrechtlichen Nebengesetzen (Berlin, J. Guttentag, Verlagsbuchhandlung, G.m.b.H. 1910) 5.

Причина **часткової кодифіковано-сті** карного законодавства Австрійської імперії та Королівства Угорщина або, інакше кажучи, його поділу на Карні уложення та «додаткові» карні закони, пояснюється повноцінністю караних діянь, включених до «додаткових» карних законів. І лише міркування юридичної техніки зумовили невключення таких діянь¹ до змісту відповідних частин австрійського та угорського Карних уложень.

Отже, систему карного законодавства Австро-Угорської імперії «представляли» різні законодавчі акти – австрійське Карне уложення 1803 року в редакції 1852 року та угорське Карне уложення про тяжкі та менш тяжкі злочини 1878 року, а також багато інших австрійських і угорських карних законів, в яких містилися переважно норми-заборони. Такі «інші закони» доповнювали відповідні частини австрійського і угорського Карних уложень, що передбачали конкретні види караних діянь. Причому на відповідні австрійські або угорські «інші карні закони» поширювалася дія норм так званих «Загальних частин» австрійського або угорського Карного уложення.

Названі австрійські та угорські законодавчі акти застосовувалися на різних українських землях (наприклад, угорське Карне уложення та угорські додаткові закони діяли на Закарпатських землях, а австрійське Карне уложення й австрійські додаткові карні закони – в Галичині й Буковині). Тому спільним у системах карного законодавства (і карного права) Австрійської імперії та Королівства Угорщина було те, що в їх (систем) зміст включалися законодавчі акти, що застосовувалися на різних українських землях, а саме: а) такі кодифіковані законодавчі акти, як австрійське Карне уложення 1803 року та угорське Карне уложення про тяжкі та менш тяжкі злочини 1878 року; б) австрійські та угорські «додаткові карні закони» (*Nebengesetze*

strafrechtlichen), що утворювали «додаткове» карне право (*Nebenstrafrecht*).

Проте зміст конкретних положень таких австрійських і угорських законодавчих актів істотно відрізнявся.

Основні **відмінності** систем карного законодавства Австрійської імперії та Королівства Угорщина на загальноюридичному рівні полягали насамперед у такому.

По-перше, до системи карного законодавства Королівства Угорщина як окремих «додатковий» карний закон входило самостійне Карне уложення (*Strafgesetzbuch*) про проступки (*Übertretung*), що було прийняте і введене в дію у 1879 році. Таким чином, на відміну від австрійського Карного уложення в редакції 1852 року, яке визначало у своєму змісті також види проступків (*Übertretung*), у системі карного законодавства Королівства Угорщина види проступків передбачались у самостійному «додатковому» законодавчому акті – Карному уложенні про проступки, який з 1879 року застосовувався паралельно з угорським Карним уложенням про тяжкі та менш тяжкі злочини 1878 року.

По-друге, караними діяннями, що передбачались австрійським Карним уложенням у редакції 1852 року, вважались: тяжкі злочини (*Verbrechen*), менш тяжкі злочини (*Vergehen*) та проступки (*Uibertretungen*). Угорське Карне уложення 1878 року караними діяннями визнавало лише тяжкі злочини (*Verbrechen*) та менш тяжкі злочини (*Vergehen*), що й було відображено в його назві. Відповідальність за вчинення проступків, як вже зазначалося, встановлювалася самостійним законодавчим актом, який також входив до системи карного законодавства Королівства Угорщина (визнання цього акту елементом такої системи простежується насамперед, виходячи із його назви, що містила словосполучення «*Strafgesetzbuch*» – «Карне уложення»).

По-третє, різними були також критерії (підстави) поділу караних діянь

¹ Г Фристер, Уголовное право Германии. Общая часть 5-е изд. (Инфотропик Медиа 2013) 13.

на тяжкі та менш тяжкі злочини за австрійським та угорським Карними уложеннями. Зокрема, при поділі караних діянь на тяжкі та менш тяжкі злочини і проступки в австрійському Карному уложенні враховувалися: а) характеристика умислу (тяжким злочином визнавалося лише таке діяння, яке особа вчиняла зі «злим наміром» та із «злої волі», а умисел менш тяжких злочинів і проступків такої характеристики умислу не передбачав); б) спрямованість учиненого діяння на охоронюване правовими нормами благо; в) ступінь небезпечності вчиненого діяння, що пов'язувався із шкодою у певних розмірах (зрозуміло, що тяжкі злочини завдавали шкоди набагато більшого розміру, ніж менш тяжкі злочини та проступки).

В угорському Карному уложенні про тяжкі та менш тяжкі злочини поділ караних діянь на тяжкі та менш тяжкі злочини здійснювався за такими критеріями (підставами): а) форма вини у вчиненому діянні; б) особливості вчиненого діяння та його результату; в) особливості караності таких злочинів.

По-четверте, по-різному в австрійському та угорському Карних уложеннях були представлені види (система) так званих «самостійних» покарань. Так, в австрійському Карному уложенні види таких покарань визначались окремо за вчинені тяжкі злочини та окремо – за вчинені менш тяжкі злочини і проступки. За тяжкі злочини, як вже зазначалося, передбачалися покарання у вигляді смертної кари та тюремного ув'язнення на певний строк, а за менш тяжкі злочини і проступки – покарання у вигляді грошового стягнення, знищення (стягнення) товарів, майна та обладнання, позбавлення прав і повноважень, арешту, тілесних покарань, вигнання з певного місця або із землі корони чи всіх коронних земель Австрійської імперії. В угорському Уложенні визначалися такі види покарань, що призначалися лише за вчинені тяжкі злочини (смертна кара, ув'язнення у виправний будинок,

ув'язнення у тюрмі – «*Kerker*») та лише за вчинені менш тяжкі злочини (зокрема, ув'язнення у тюрмі – «*Gefängnis*»), а також покарання у вигляді грошового штрафу, що призначалося як за тяжкі, так і за менш тяжкі злочини.

Відрізнялися також види додаткових покарань, що призначалися за тяжкі та менш тяжкі злочини за австрійським та угорським Карними уложеннями. Так, в австрійському Уложенні в редакції 1852 року додаткові покарання були представлені, зокрема, як: конфіскація речей, що продавались, або конфіскація обладнання, за допомогою якого вчинялося каране діяння відповідного виду; передача під нагляд поліції та ін. В угорському Карному уложенні видами додаткових покарань уважалися: звільнення (відсторонення) із займаної посади, заборона займатися певною діяльністю, заборона опікуватися людиною, заборона спадкування, позбавлення обирати і обиратися до певних органів влади, органів громадського, муніципального управління тощо.

2. Окремі положення законодавчих актів, що входили до складу таких систем карного законодавства Австрійської імперії та Королівства Угорщина.

У цей період в Австрійській імперії застосовувалися **Карне уложення у редакції 1852 року** і так звані «додаткові» **карні закони**, дія яких поширювалася в тому числі на землі Галичини і Буковини (про ці законодавчі акти див. вище).

У Королівстві Угорщина, до складу якого входили закарпатські землі, застосовувалися:

а) австрійське **Карне уложення в редакції 1852 року** (про нього див. вище), а також австрійські «додаткові» **карні закони**, що застосовувалися у Королівстві Угорщина впродовж 1852–1880 років до вступу в силу Угорського карного уложення про тяжкі та менш тяжкі злочини (про нього див. нижче); одним із таких «додаткових» карних законів уважався спеціальний законодавчий акт

австрійського імператора під назвою «Імператорський (*Kaiserliches*) Патент (*Patent*)» від 27 травня 1852 році, яким на всі угорські землі поширювалася дія австрійського Карного уложення в редакції 1852 року¹.

Приклад. Опублікований текст Імперського Патенту від 27 травня 1852 року містив вступну частину (*Einleitung*) та дев'ять статей (*Artikel*). У вступній частині цього Патенту вказувалося: «Імперський Патент [*Kaiserliches Patent*] від 27 травня 1852 року, згідно з котрим нова редакція Карного уложення, яким передбачались [про] тяжкі злочини [*Verbrechen*] та тяжкі поліцейські проступки [*Schweren Polizey-Uibertretungen*] від 3 вересня 1803 року, а також як доповнювалось більш пізніми Законами та включало нові положення, вважається єдиним Карним уложенням, що застосовується за тяжкі злочини [*Verbrechen*], менш тяжкі злочини [*Vergehen*] та проступки [*Uibertretungen*] у всій Імперії військових кордонів та набуває чинності з 1 вересня 1852 року». Далі у вступній частині Імперського Патенту зазначалося: «Ми, Франц Йосип Перший, за милістю Божою Імператор Австрії; Король Угорщини і Богемії; ... у всіх інших землях корони, в кримінальному праві яких вже деякий час існують невизначені [*unbestimmt*] Закони та у багатьох відносинах потрібні нові кримінальні норми для захисту як громадських, так і приватних [особистих] прав, а також комплексний захист [таких прав] ... Ми розробили нову редакцію згаданого Карного уложення від 3 вересня 1803 року з урахуванням поправок, внесених у нього більш пізніми Законами, яка [редакція]

включає нових положень». У ст. 1 цього Патенту зазначалося, що його чинність поширюється також на угорські землі: «Починаючи з 1 вересня 1852 року, як в тих землях корони, в яких набрало чинності Карне уложення від 3 вересня 1803 року, так і в Королівствах Угорщина, Хорватія, Славонія з хорватським узбережжям ... вводиться в дію [назва] Карне уложення ... як єдиний припис, що передбачає покарання за визначені ним діяння»²;

б) власне **Карне уложення про тяжкі та менш тяжкі злочини**, яке було прийняте у 1878 році, а також застосовувались угорські «додаткові» карні закони:

– **Угорське Карне уложення про тяжкі (*Verbrechen*) та менш тяжкі злочини (*Vergehen*) 1878 року** – законодавчий акт, який був прийнятий у результаті кодифікаційних процесів, що тривали впродовж 1861–1878 років, та вступив у силу в 1880 році. Це Уложення ще називали «*Чесемегі-Кодексом*» – за іменем угорського юриста Кароля Чесемегі (угор. *Csemegi Károly*, 1826–1899), який зробив вагомий внесок у кодифікацію та розробку проектів цього законодавчого акту³.

Положення Карного уложення про тяжкі та менш тяжкі злочини діяли на угорських землях упродовж наступних 70-ти років, до початку «соціалістичного періоду» Угорщини, коли вони були скасовані. У його назві вживалися німецькомовні словосполучення «*Ungarische Strafgesetzbuch*» та «*über Verbrechen und Vergehen*». Перше у перекладі на українську означало «Угорське карне уложення», а друге позна-

¹ Nagy Ferenc, Die deutsch-ungarischen strafrechtlichen Beziehungen in der Vergangenheit und Gegenwart. Strafrechtlicher Lebensschutz in Ungarn und in Deutschland. Beiträge zur Strafrechtsvergleichung. Herausgeber: Krisztina KARSAI (Szeged, Pólay Elemér Alapítvány 2008) 23.

² Kaiserliches Patent, wodurch eine neue, durch die späteren Gesetze ergänzte, Ausgabe des Strafgesetzbuches über Verbrechen und schwere Polizei-Uebertretungen vom 3. September 1803, mit Aufnahme mehrerer neuer Bestimmungen, als alleiniges Strafgesetz über Verbrechen, Vergehen und Uebertretungen für den ganzen Umfang des Reiches, mit Ausnahme der Militärgrenze, kundgemacht, und vom 1. September 1852 angefangen in Wirksamkeit gesetzt wird [Fund stelle 117] // Allgemeines Reichs-Gesetz- und Regierungsblatt für das Kaiserthum Österreich. XXXVI Stück. Ausgegeben und Versendet am 2. Juni 1852. (Gesetz) 493–494.

³ Nagy Ferenc, Die deutsch-ungarischen strafrechtlichen Beziehungen in der Vergangenheit und Gegenwart (Szeged, Pólay Elemér Alapítvány 2008) 23–24.

чувало те, що це уложення було «про тяжкі та менш тяжкі злочини». Вказівку на будь-які проступки (*Uibertretungen*) назва цього законодавчого акта не передбачала.

За своєю структурою угорське Карне уложення 1878 року поділялося на дві частини. Перша частина мала назву «Общие положения (*Bestimmungen*)» та включала дев'ять розділів, а друга частина називалась «Одиничні (*einzelnen*) тяжкі і менш тяжкі злочини та їх караність» та містила сорок три розділи.

У **першій частині** розділ I «Вступні (*Einleitende*) розпорядження (*Verfugungen*)» визначав особливості утворення вчиненим діянням тяжкого чи менш тяжкого злочину, караності цих злочинів, а також застосування «більш м'якого положення».

Приклад. У § 1 цього розділу передбачалися наступні положення: «Лише одне діяння (*Handlung*) утворює тяжкий злочин або менш тяжкий злочин, який визнаний таким на підставі Закону» (абз. 1). «За тяжкий злочин або менш тяжкий злочин ніхто не може бути покараний іншим покаранням, ніж тим, яке було визначене до того, як тяжкий або менш тяжкий злочин був учинений або закінчений» (абз. 2). У § 2 зазначалось: «Якщо Закон, судовий звичай (*Gerichtsbrauche*), постанова (*Verordnungen*) вступили в силу (*in kraft getreten*) під час вчинення діяння, то застосовується більш м'яке (*mildeste*) положення».

Інакше кажучи, «вичерпних» загальних дефініцій тяжкого (*Verbrechen*) та менш тяжкого (*Vergehen*) злочинів (тобто яке діяння слід уважати таким тяжким чи менш тяжким злочином) угорське Уложення не містило. Загальні ознаки таких тяжких та особливо тяжких злочинів передбачались у різних параграфах першої та другої частин Уложення. Так, згідно з абз. 2 § 20 розділу III першої частини Уложення визначалися види покарань, що призначалися: а) лише за вчинення тяжких злочинів; б) лише за вчинення менш тяжких злочи-

нів; в) як за вчинення тяжких, так і менш тяжких злочинів. Крім цього, в абз. 2 § 65 Уложення визначалося, що замах на вчинення тяжкого злочину вважався караним у будь-якому випадку, а на вчинення менш тяжкого злочину – лише в разі, коли це спеціально визначено в параграфах другої частини Уложення. У § 75 Уложення містився припис, що тяжкими злочинами визнавалися лише умисні діяння, а менш тяжкими – умисні та необережні (докладніше про це див. нижче).

Деякі параграфи другої частини Уложення визначали особливості вчиненого особою діяння та його результату, що прямо впливали на визнання вчиненого тяжким або менш тяжким злочином.

Приклад. У § 380 розділу XXXI другої частини Уложення передбачалося: «Шахрайство є менш тяжким злочином, якщо заподіяна ним шкода не перевищує п'ятдесяти гульденів; в інших випадках шахрайство є тяжким злочином».

Отже, поняття тяжкого та особливо тяжкого злочинів, передбачені угорським Уложенням 1878 року, розмежовувалися насамперед за такими основними загальними ознаками, як: 1) форма вини у вчиненому діянні; 2) особливості вчиненого діяння та його результату; 3) особливості караності таких злочинів, яка пов'язується з: а) караністю (передбаченням караності) замаху на вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину; б) видами самостійних покарань, що передбачаються за їх вчинення.

У розділі II «Ефективність цього Закону стосовно місця (*Gebietes*) та осіб (*Personen*)» містилися положення про чинність Уложення у просторі та за колом осіб.

Приклад. У § 5 цього розділу закріплювалися наступні положення: «Чинність (*Wirksamkeit*) цього Закону поширюється на всю територію угорської держави, окрім Хорватії та Славонії» (абз. 1). «Винятки, що стосуються відповідальності осіб, що представляють збройні сили, регулюються спеціальним

законом» (абз. 3). «У зв'язку з екстериторіальністю застосовуються переважно принципи міжнародного права» (абз. 4).

У підрозділі «А» розділу III «Покарання» визначалися види самостійних (*selbständige*) і додаткових (*neben*) покарань, а також особливості його призначення і відбування.

Види основних покарань передбачались абз. 1 § 20 наступним чином: 1) смертна кара (*Todesstrafe*); 2) ув'язнення у виправний будинок (*Zuchthaus*); 3) ув'язнення в державну тюрму (державне тюремне ув'язнення) (*Staatsgefängnis*); 4) ув'язнення у тюрмі, що позначалося німецькомовним поняттям «*Kerker*»; 5) ув'язнення у тюрмі, що позначалося німецькомовним поняттям «*Gefängnis*»; 6) грошовий штраф (*Geldstrafe*).

В абз. 2 цього параграфу йшлося, що «покарання, передбачені пунктами 1, 2 та 4, призначаються винятково за вчинення тяжких злочинів, а покарання, передбачене пунктом 5, – призначається винятково за менш тяжкі злочини». Ув'язнення в державну тюрму (*Staatsgefängnis*) призначалося за тяжкі злочини, якщо з моменту їх вчинення сплило п'ять і більше років (абз 3 § 20). В абз. 4 § 20 передбачалося, що покарання у вигляді грошового штрафу може призначатися як самостійне покарання лише за вчинення менш тяжкого злочину, а як додаткове – за вчинення тяжкого та менш тяжкого злочину.

Смертна кара виконувалась у закритій кімнаті шляхом повішання (*Strange*) (§ 21).

Види покарань, пов'язані з ув'язненням у зазначених вище «формах», відрізнялися між собою за своєю тривалістю, а також за особливостями відбування засудженими особами. У зв'язку з цим окремі параграфи зазначеного розділу Уложення визначали тривалість покарань, пов'язаних із ув'язненням, та особливості їх відбування. Так, ув'язнення у виправний будинок (*Zuchthaus*) могло бути довічним або строковим (тобто

призначатися на конкретний час). Максимальна тривалість цього виду покарання як строкового – п'ятнадцять років, а мінімальна – два роки (§ 22). Ув'язнення в державну тюрму (*Staatsgefängnis*), ув'язнення у тюрмі (*Kerker*) та ув'язнення у тюрмі (*Gefängnis*) вважалися лише строковими покараннями. Максимальний строк ув'язнення в державну тюрму становив п'ятнадцять років, а мінімальний – один день (§ 23). Максимальний строк покарання ув'язненням у тюрмі (*Kerker*) визначався як десять років, а мінімальний – шість місяців (§ 24). Максимальна тривалість ув'язнення у тюрмі (*Gefängnis*) визначалась як п'ять років, а мінімальна – один день (§ 25).

Ув'язнення у виправний будинок (*Zuchthaus*) виконувалось у державних каральних закладах (*Anstalten*) земель (§ 27). Керівництво такого закладу визначало засудженому до такого ув'язнення вид примусових робіт. Такий засуджений повинен був носити одяг та дотримуватися виправної дисципліни (§ 28). Для позначення особи, засудженої до цього виду покарання, використовувалися два німецькомовних словосполучення, що були тотожними за змістом: 1) «*zur Zuchthausstrafe Verurteilte*» (тобто «засуджений до ув'язнення у виправний будинок»); 2) «*Zuchthausestrafing*» («ув'язнений у виправний будинок» або «каторжник») (*Strafling*).

Засуджений до ув'язнення в державну тюрму перебував на особливому державному тюремному утриманні (*Verwahren*). Засуджені до цього виду покарання вночі перебували в одиночній камері (*Einzelabsonderung*), а вдень розміщувались у загальних (сумісних) (*Gemeinschaftlichen*) кімнатах разом із іншими ув'язненими (§ 35). Для позначення осіб, засуджених до ув'язнення в державній тюрмі, в Уложенні використовувалися такі самостійні німецькомовні словосполучення, однакові за змістом, як: 1) «*zur Strafe des Staatsgefängnisses Verurteilten*» (тобто «засуджений до ув'язнення в державній тюрмі»);

2)»*Staatsgefangenen*» (тобто «державний в'язень»).

Такий вид покарання, як ув'язнення в тюрмі (*Kerker*), виконувався в окружній тюрмі або в приміщеннях, спеціально визначених міністром юстиції, а також у внутрішніх судових тюрмах (*Gerichtshofgefängnissen*) (§ 36).

Покарання у вигляді ув'язнення в тюрмі (*Gefängnis*) виконувалося у внутрішніх судових або окружних (*Bezirks*) тюрмах (§ 39). Засуджений до цього виду покарання на строк понад один рік зобов'язаний був його відбувати в одиночних приміщеннях як вдень, так і вночі (§ 40).

Приклад. У § 40 розділу III першої частини йшлося про таке: «Засуджений до покарання ув'язненням в тюрму регулярно піддається одиночному ув'язненню вдень та вночі у тому випадку, якщо час покарання (*Strafzeit*) триває понад один рік».

Грошовий штраф призначався як самостійне та/або додаткове покарання у розмірі від одного гульдена до чотирьох тисяч гульденів (§ 26).

Уложення передбачало, що до призначеного покарання могли додаватися такі додаткові покарання (*Nebenstrafen*), як звільнення (відсторонення) із займаної посади, заборона займатися певною діяльністю, заборона опікуватися людиною, заборона спадкування, позбавлення обирати і обиратися до певних органів влади, органів громадського, муніципального управління та ін. Крім цього, як окремий захід карного характеру, що не визнавався видом покарання, передбачалося вилучення у засудженого знарядь і засобів, які йому належали та використовувалися при вчиненні тяжких або менш тяжких злочинів.

Приклад. Згідно з абз. 1 § 54 Уложення у випадках, передбачених цим Уложенням, додатково до покарання, пов'язаного з позбавленням волі (*Freiheitsstrafe*) [йдеться про такі види покарань, які визначені в п.п. 2–5 абз. 1 § 20 Уложення, а саме: ув'язнення у ви-

правний будинок (*Zuchthaus*); ув'язнення в державну тюрму (*Staatsgefängnis*); ув'язнення в тюрму (*Kerker*); ув'язнення в тюрму (*Gefängnis*)], можуть застосовуватися окремо (*einzel*) або разом (*zusammen*) додаткові покарання звільненням (відстороненням; *amtsverlustes*) від займаної посади та тимчасовим позбавленням (*entziehung*) політичних прав. В абз. 1 § 57 Уложення вказувалося, що тривалість відсторонення від посади та позбавлення політичних прав визначається судом. Що стосується змісту (сутності) додаткового покарання звільненням із займаної посади та покарання тимчасовим позбавленням політичних прав, то їх особливості розкривалися відповідно у § 55, 56 Уложення. Так, у § 55 Уложення передбачалося, що засудженим до покарання звільненням із займаної посади вважались: публічна посадова особа або особи, обрані (призначені; *erlangten*) на державні посади або державні служби (п. 1); адвокат, нотаріус, публічний професор або особа, яка обіймає посаду публічного викладача (*Lehrerstelle*) (п. 2); керівника опікунства чи піклування (п. 3); особа, яка має публічні титули, що не передаються у спадок, а також особи, яким дозволено носити внутрішньодержавні або іноземні ордени та почесні знаки (п. 4); особи, які отримали та нагороджені впродовж визначеного судом часу призначенням на посаду чи службу (п. 5). Покарання тимчасовим позбавленням політичних прав згідно з § 56 Уложення полягало в тому, що засуджені: не могли бути членами правової ради або представницького органу муніципалітету (*minizipium*) чи муніципалітету (п. 1); не могли бути присяжними (*Geschworener*) (п. 2); позбавлялися виборчого права на виборах у Державну раду (*Reichstag*) або муніципалітет (*munizipal-, gemeindewahlen*) (п. 3).

У розділі IV «Замах (*Versuch*)» визначалося, що «діяння, за якого вчинення передбачуваного тяжкого злочину чи особливо тяжкого злочину було вже роз-

почато, але не завершено, становить собою замах на вчинення тяжкого злочину або особливо тяжкого злочину» (абз. 1 § 65). В Уложенні передбачалося, що «замах на вчинення тяжкого злочину є завжди караним, а на вчинення менш тяжкого злочину – лише у випадках, визначених Особливою частиною цього Закону» (абз. 2 § 65). Інакше кажучи, у разі, якщо замах на вчинення менш тяжкого злочину вважався караним, то вказівка на це обов'язково містилась у відповідному параграфі розділу другої частини Уложення.

Приклад. В абз. 1 § 209 розділу XI другої частини Уложення визначався один із видів фальшивомонетництва: «Той, хто робить підроблені гроші або підробляє справжні гроші ...». В абз. 2 цього параграфа зазначалося: «Замах є караним».

У розділі V містилися положення, що стосувалися співучасті (*Teilnahme*) у тяжкому чи менш тяжкому злочині. Співучасником (*Teilnehmer*) уважався «той, хто вчинив або чинив замах на вчинення тяжкого злочину чи особливо тяжкого злочину» (§ 69).

Розділ VI мав назву «Умисел (*Vorsatz*) або необережність (*Fahrlässigkeit*)». Згідно з його положеннями тяжким злочином було лише умисне діяння, а менш тяжким – як умисне, так і необережне (§ 75).

Приклад. В абз. 1 § 75 передбачалося: «Лише умисно вчинене діяння є тяжким злочином», а в абз. 2 цього параграфа зазначалося: «Те саме стосується менш тяжкого злочину, за винятком випадків, коли необережність (*culpa*) у певних частинах Закону оголошується менш тяжким злочином».

В інших розділах першої частини Уложення визначалися: «Підстави, згідно з якими покарання виключається

(*ausschließen*) або пом'якшується (*milden*)» (розділ VII); «Сукупність кількох караних діянь» (розділ VIII); «Підстави, згідно з якими призначення покарання (*Strafverfolgung*) та виконання (*Strafvollstreckung*) покарання виключаються» (розділ IX)¹.

Друга частина угорського Уложення («Одиничні тяжкі і менш тяжкі злочини та їх караність») складалась із сорока трьох розділів, які (за винятком розділів XL і XLIII, що присвячувалися відповідно «Звільненню (*Befreiung*) ув'язнених (*Gefangen*)» та «Заклучним положенням (*Schlussbestimmungen*)») визначали злочини певних видів та їх окремі різновиди, а також види і розміри покарань за їх вчинення. У межах кожного із таких розділів другої частини види злочинів та їх окремі різновиди об'єднувались у певні групи. Загальна характеристика цих груп злочинів відображалась у найменуваннях цих розділів, зокрема: «Верховна зрада (*Hochverrat*)» (розділ I другої частини, що передбачав злочини проти короля); «Насильницькі дії (*Tatlichkeiten*) проти Короля та членів Королівського дому. Образа (*Beleidigung*) Короля» (розділ II); «Державна зрада (*Staatsverrat*)» (розділ III); «Заколот (*Aufstand*)» (розділ IV); «Насильницькі діяння (*Gewalttätigkeit*) проти влади, членів Державної ради (*Reichstag*) та органів влади» (розділ V); «Перешкоджання дії Конституції, законів та влади» (розділ VI); «Насильницькі діяння проти приватних осіб» (розділ VII); «Тяжкі та менш тяжкі злочини проти виборчого права» (розділ VIII); «Тяжкі та менш тяжкі злочини проти свободи віросповідання» (розділ IX); «Порушення особистої волі, домашнього права, таємниці листування та депеш державними посадовими особами» (розділ X); «Фальшивомонетництво (*Geldverfälschung*)» (роз-

¹ Sammlung Außerdeutscher Strafgesetzbücher in deutscher Übersetzung. Herausgegeben von den Schriftleitungen der Zeitschrift für die gesamte Strafrechtliche und der Mitteilungen der Internationalen Kriminalistischen Vereinigung. – XXX. Das Ungarische Strafgesetzbuch über Verbrechen und Vergehen (V. Gesetz-Artikel vom 1878) mit allen Abänderungen und Ergänzungen einschließlich der Ungarischen Strafgesetznovelle (XXXVI. Gesetz-Artikel vom Jahre 1908) und den bis 1909 ergangenen strafrechtlichen Nebengesetzen. (Berlin, J. Guttentag, Verlagsbuchhandlung, G. m. b. H. 1910) 7–32.

діл XI); «Неправдиві свідчення (*Aussage*) та неправдива присяга (*Meineid*)» (розділ XII); «Неправдиве обвинувачення (*Anschuldigung*)» (розділ XIII); «Тяжкі та менш тяжкі злочини проти моральності (*Sittlichkeit*)» (розділ XIV); «Двоєженство (*Zweifache Ehe*)» (розділ XV); «Тяжкі та менш тяжкі злочини щодо сімейного становища (*Familienstand*)» (розділ XVI); «Наклеп (*Verleumdung*) та образа (*Ehrenbeleidigung*)» (розділ XVII); «Тяжкі та менш тяжкі злочини проти життя» (розділ XVIII); «Дуель (двобій; *Zweikampf*)» (розділ XIX); «Нівечення (*Körperverletzung*)» (розділ XX); «Тяжкі та менш тяжкі злочини проти публічної охорони здоров'я (*Gesundheitsstand*)» (розділ XXI); «Порушення особистої волі (*Personlichen Freiheit*) приватними особами» (розділ XXII); «Порушення таємниці листування та депеш приватними особами» (розділ XXIII); «Порушення чужих таємниць» (розділ XXIV); «Пролом огорожі (паркану) будинку (*Hausfriedensbruch*) приватними особами» (розділ XXV); «Крадіжка (*Diebstahl*)» (розділ XXVI); «Розбій (*Raub*) та вимагання (*Erpressung*)» (розділ XXVII); «Розтрата (*Unterschlagung*), порушення офіційного загородження (*Sperre*) та зловживання довірою (*Untreue*)» (розділ XXVIII); «Незаконне привласнення (*Aneignung*)» (розділ XXIX); «Приховування (*Hehlerei*) та пособництво (*Begünstigung*) [у такому приховуванні]» (розділ XXX, положення якого стосуються майна, здобутого злочинним шляхом); «Шахрайство (*Betrug*)» (розділ XXXI); «Підроблення документів (*Urkundenfälschung*)» (розділ XXXII); «Видача та використання підроблених лікарських свідоцтв (довідок; *Zeugnis*) та свідоцтв місцевого саморядування» (розділ XXXIII); «Підроблення печаток» (розділ XXXIV); «Навмисне

(*betrügerischer*) та винне банкрутство (*Bankerott*)» (розділ XXXV); «Пошкодження майна (*Sachbeschädigung*)» (розділ XXXVI); «Підпал (*Brandstiftung*)» (розділ XXXVII); «Створення повеней (*Überschwemmung*)» (розділ XXXVIII); «Пошкодження залізничних, корабельних та телеграфних шляхів сполучення, а також інші діяння, пов'язані зі створенням небезпеки (*Gemeingefährliche*) такого пошкодження» (розділ XXXIX); «Тяжкі та менш тяжкі злочини проти збройних сил» (розділ XLI); «Посадові тяжкі та менш тяжкі злочини, а також зловживання становищем адвоката (*Advokatenstellung*)» (розділ XLII)¹.

Визначення видів злочинів та їх окремих різновидів передбачались у параграфах (їх абзацах чи пунктах, що містились у таких абзацах) названих розділів другої частини Уложення. Починалися такі визначення (на відміну від найменувань розділів цієї частини) з вказівки на особу, яка вчиняла відповідне діяння, а не з описання самого діяння.

Приклад. У перших двох пунктах абз. 1 § 126 розділу I другої частини Уложення альтернативно визначалися наступні форми такого тяжкого злочину, як Верховна зрада: «Тяжкий злочин, пов'язаний з Верховною зрадою, вчиняє: 1. той, хто вбиває Короля або навмисно здійснює його умертвіння чи намагається (*versucht*) вчинити будь-яке із цих діянь; 2. той, хто тіло або здоров'я Короля ушкоджує або робить нездатним здійснювати правління». В абз. 1 § 139 розділу II передбачалася відповідальність за насильницькі дії проти короля: «Той, хто вчиняє (*verüben*) насильницькі дії проти Короля, якщо цей напад не є [таким] тяжким злочином [як] Верховна зрада, вчиняє (*verüben*) [такий] тяжкий злочин [як] насильницька образа Короля, підлягає ув'язненню у виправному будинку [на

¹ Sammlung Außerdeutscher Strafgesetzbücher in deutscher Übersetzung. Herausgegeben von den Schriftleitungen der Zeitschrift für die gesamte Strafrechtliche und der Mitteilungen der Internationalen Kriminalistischen Vereinigung. – XXX. Das Ungarische Strafgesetzbuch über Verbrechen und Vergehen (V. Gesetz-Artikel vom 1878) mit allen Abänderungen und Ergänzungen einschließlich der Ungarischen Strafgesetznovelle (XXXVI. Gesetz-Artikel vom Jahre 1908) und den bis 1909 ergangenen strafrechtlichen Nebengesetzen (Berlin, J. Guttentag, Verlagsbuchhandlung, G. m. b. H. 1910) 33–104.

строк] від десяти до п'ятнадцяти років ... «. У § 376 розділу XXX визначалось: «Той, хто вчиняє пособництво, щоб для себе або третьої особи отримати майнову вигоду (*Vermögensvorteil*), підлягає покаранню ув'язненням у тюрмі (*Gefangnis*) [на строк] включно до двох років».

В окремих випадках розділи другої частини Уложення прямо вказували, що позначуване певним поняттям діяння є тяжким чи менш тяжким злочином.

Приклад. В абз. 1 § 203 розділу XI другої частини Уложення визначалося: «[Такий] тяжкий злочин [як] фальшивомонетництво вчиняє той, хто ...». В § 260 розділу XVII йшлося про те, що: «... [такий] тяжкий злочин або менш тяжкий злочин [як] неправдиве обвинувачення ... не вчиняє».

Угорські «додаткові» карні закони – законодавчі акти, які включалися до системи карного законодавства Королівства Угорщина та були взаємопов'язані з обома частинами Уложення 1878 року. Так, приписи першої частини Уложення поширювалися на відповідні положення таких «додаткових» законів. У свою чергу, останні роз'яснювали зміст положень Уложення, визначали види караних діянь, що прямо не передбачалися в Уложенні, та окремі різновиди тих діянь, які вже були передбачені Уложенням, а також покарання за їх вчинення.

Як і у випадку з системою карного законодавства Австрійської імперії, наявність у системі угорського карного законодавства «додаткових» законів свідчить про **часткову кодифікованість** цієї галузі законодавства.

Законодавчі акти у системі угорського законодавства позначалися німецькомовним словосполученням «*Gesetz-Artikel*» («Закон-Стаття») та мали відповідне число й дату видання.

Приклад. Угорське Карне уложення 1878 року визначалося положеннями закону «*Gesetz-Artikel*» за числом V,

а зміни й доповнення у цьому Уложенні передбачалися окремими законодавчими актами «*Gesetz-Artikel*». Так, одним із таких актів, що доповнював Уложення новими положеннями, був Закон за числом XXXVI, виданий у 1908 році.

Окремі з прийнятих у Королівстві Угорщина законодавчих актів уважалися «додатковими» карними законами та застосовувалися на українських землях. Кодифікації такі «додаткові» закони не зазнавали.

Приклад. «Додатковим» карним законом був «*Gesetz-Artikel*» за числом XL, який виданий 14 червня 1879 року та мав найменування «**Угорське уложення про проступки**» (нім. *Ungarisches Strafgesetzbuch über Uibertretungen*). Цей Закон вступив у силу 1 вересня 1880 року, включав 145 параграфів та дві частини. Перша частина «Загальні положення» складалася з 32 параграфів, а друга частина під назвою «Про види (*Arten*) проступків та їх покарання (*Bestrafung*)» включала всі інші параграфи і поділялася на одинадцять розділів (*Abschnitte*). Найменування глав у другій частині визначалися залежно від видів проступків (за винятком розділу XI «Заклучні положення»), а саме: «Проступки проти держави» (розділ I); «Проступки проти влади (*Behorde*) та громадського спокою (*Ruhe*)» (розділ II); «Проступки проти релігії та її вільного здійснення (*freie Ausubung*)» (розділ III); «Проступки, пов'язані з фальсифікацією паперових грошей» (розділ IV); «Проступки проти сімейного становища» (розділ V); «Проступки проти громадської безпеки (*Sicherheit*)» (розділ VI); «Проступки проти громадського спокою (*Ruhe*) та громадської моралі» (розділ VII); «Проступки, пов'язані з азартними іграми» (розділ VIII); «Проступки проти здоров'я та тілесної безпеки» (розділ IX); «Проступки проти власності (*Eigentum*)» (розділ X)¹.

¹ Die Strafgesetzbuchgebung Der Gegenwart in Rechtsvergleichender Darstellung [von Dr. Franz von Liszt]. – Herausgegeben von der Internationalen kriminalistischen vereinigung. I. Band: Das Strafrecht der staaten Europas [Zur einfuehrung. Ruckblick und zukunftsplane von Dr. Franz von Liszt] (Berlin, Verlag von Otto Liebmann, Buchhandlung fur rechts- und staatswissenschaften 1894) 169–170.

REFERENCE LIST

LIST OF LEGAL DOCUMENTS

1. Kaiserliches Patent, womit mehrere Milderungen der bestehenden Strafgesetze über Verbrechen und schwere Polizei-Uebertretungen angeordnet und vom Tage der Kundmachung angefangen in Wirksamkeit gesetzt werden [Fund stelle 24] // Allgemeines Reichs-Gesetz- und Regierungsblatt für das Kaiserthum Österreich. XVI Stück. – Ausgegeben und Versendet am 11. Februar 1850 Gesetz. (in German).
2. Sammlung Außerdeutscher Strafgesetzbücher in deutscher Übersetzung. Herausgegeben von den Schriftleitungen der Zeitschrift für die gesamte Strafrechtleitungen und der Mitteilungen der Internationalen Kriminalistischen Vereinigung. – XXX. Das Ungarische Strafgesetzbuch über Verbrechen und Vergehen (V. Gesetz-Artikel vom 1878) mit allen Abänderungen und *Ergänzungen einschließlich der Ungarischen Strafgesetznovelle (XXXVI. Gesetz-Artikel vom Jahre 1908) und den bis 1909 ergangenen* strafrechtlichen Nebengesetzen. – Berlin: J. Guttentag, Verlagsbuchhandlung, G.m.b.H., 1910. (in German).
3. Kaiserliches Patent, wodurch eine neue, durch die späteren Gesetze ergänzte, Ausgabe des Strafgesetzbuches über Verbrechen und schwere Polizei-Uebertretungen vom 3. September 1803, mit Aufnahme mehrerer neuer Bestimmungen, als alleiniges Strafgesetz über Verbrechen, Vergehen und Uebertretungen für den ganzen Umfang des Reiches, mit Ausnahme der Militärgränze, kundgemacht, und vom 1. September 1852 angefangen in Wirksamkeit gesetzt wird [Fund stelle 117] // Allgemeines Reichs-Gesetz- und Regierungsblatt für das Kaiserthum Österreich. XXXVI Stück. – Ausgegeben und Versendet am 2. Juni 1852 Gesetz (in German).

BIBLIOGRAPHY

AUTHORED BOOKS

4. Die Strafgesetzgebung Der Gegenwart in Rechtsvergleichender Darstellung [von Dr. Franz von Liszt] Herausgegeben von der Internationalen kriminalistischen vereinigung. I. Band: Das Strafrecht der staaten Europas [Zur einfuehrung. Ruckblick und zukunftsplane von Dr. Franz von Liszt] (Berlin, Verlag von Otto Liebmann, Buchhandlung für rechts- und staatswissenschaften 1894) (in German).
5. Nagy Ferenc. Die deutsch-ungarischen strafrechtlichen Beziehungen in der Vergangenheit und Gegenwart // Strafrechtlicher Lebensschutz in Ungarn und in Deutschland (Szeged, Pólay Elemér Alapítvány 2008) (in German).
6. Fry'ster G, Ugolovnoe pravo Germany'y [Criminal law Germanium] Obshhaya chast' 5-e y'zd. (Y'nfotropy'k Medy'a 2013) 712 (in Russia).

Berzin P. Sources of the penal legislation of the Austrian and Austro-hungarian empires that were used in ukrainian lands

The article is devoted to the review of legislative acts of the Austrian Empire and the Austro-Hungarian Empire, which were used on Ukrainian lands in different periods of statehood. The author analyzes the most important law provisions for the modern criminal legislation of Ukraine. Legislative acts are divided into two groups in the article. The first group includes those that are basic and form the so-called «basic penal law», and the second – additional legislative acts included in the «additional penal law».

The purpose of this article is to systematically present the legal constructions used in the legislative acts of the Austrian Empire and the Austro-Hungarian Empire as sources of criminal law.

The legal constructions referred to above relate to various institutions of the criminal law of the Austrian Empire and the Austro-Hungarian Empire: a crime, an offense, a criminal responsibility, a criminal offender, complicity in a crime, etc. Substantiated that the content of these legal structures affected the structure of these laws as sources of criminal law. Taking into account such specificity, the article draws attention to the structure of the Austrian Penal Code of 1803 and the structure of this act in the wording of 1852. In particular, it is determined that Code in the edition of 1852 divided the acts into three types: grave crimes, less serious crimes and offenses. In its separate norms, less serious crimes and offenses were covered by the notion of «criminal act».

The article explains that in the criminal law system of the Austrian Empire and the Austro-Hungarian Empire there were «additional criminal laws». The provisions of such «additional» laws were determined by the specific types of punitive acts envisaged in the Penal Code, and such punishable acts that were not provided for by this Code (that is, additional types of punitive acts that were not

directly entrenched in the Penal Code), and imposed penalties for their commission. «Additional» criminal laws that were applied in the Ukrainian lands were considered acts of the so-called «Imperial Patents» and were issued by the Austrian emperor. Patents were not codified acts.

The article also describes the peculiarities of the criminal law systems of the Austrian Empire and the Kingdom of Hungary, as well as the content of the provisions of the legislative acts of the Austrian empire and the Kingdom of Hungary criminal law systems. The main differences between the criminal law systems of the Austrian Empire and the Kingdom of Hungary are determined. The analysis of the Criminal Code on Heavy and Lesser Crimes, adopted in 1878, and some of the Hungarian legislation adopted in the Kingdom of Hungary, which were considered «additional» criminal laws and applied to Ukrainian lands, were analyzed. Such «additional» laws have not been subject to codification.

The penal law system was marked by its partial codification and included the named Penal Act of 1803, as well as the so-called «extra» penal laws. These legislative acts were considered to be equal in legal force, and the existence along with the Penal Code of 1803, as well as the «additional» penal laws, was due solely to the traditions of Austrian law and the specifics of its legal technique. The Penal Act of 1803 was a legislative act adopted on September 3, 1803, as a result of an attempt to codify the penal law of the Austrian lands and was put into effect in 1804 in all the Austrian crown lands. This Code exists in two editions (in the wording of 1803 and in the wording of 1852). «Additional» penal laws (Nebenstrafgesetze) – Legislation, which (together with the Austrian Code of Penal Procedure, 1803) also included in the Austrian Empire Penal Legislation System. Such «additional» penal laws included legal norms, permissions and / or prohibition rules and formed the so-called «extra» penal law (Nebenstrafrecht). The interconnection (interaction) of the norms of the Penal Code of 1803 and the «additional» penal laws was marked by a bilateral character. The provisions of such «additional» laws were determined by the specific types of punitive acts envisaged in the Penal Code, and such punishable acts that were not provided for by this Code (that is, additional types of punitive acts that were not directly entrenched in the Penal Code), as well as penalties for their commission.

Key words: *criminal law, punishment, Austrian empire, Kingdom of Hungary, Austro-Hungarian Empire, act, codification.*

Стаття надійшла до редакції журналу 08.04.2018.